

О. О. Шапуров,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, менеджменту та банківської справи,
економіко-гуманітарний факультет ДВНЗ "Запорізький національний університет"

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЛАТЕНТНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЯВИЩ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто методику оцінки латентних процесів підприємств.

The main purpose of this article is to research the method of estimation of latent processes of enterprises.

ВСТУП

У даний час в економічній теорії й на практиці існує кілька різних методичних рекомендацій, які включають широкий спектр показників, що дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства. Більшість науковців антикризове управління та оцінку рівня кризових явищ асоціюють саме з поняттям фінансового стану підприємства.

Помітно, що, використовуючи ті чи інші методики оцінки, можна одержати протилежні судження про

рівень кризового стану на підприємстві і можливості його банкрутства. Широка розмаїтість фінансових показників діяльності підприємства робить актуальною проблему вибору найбільш ефективних з них з метою прийняття обґрунтованих рішень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є формування методики оцінки латентних процесів та явищ машинобудівних підприємств.

Методика заснована на методі аналізу ієрархій та має наступні характеристики: враховує динаміку розвитку показників (темпи зростання, приросту); враховує тенденції розвитку машинобудівних підприємств галузі (країни, регіону, міста); показники в методиці взаємопов'язані та взаємозалежні, а також мають відповідних пріоритет (вагомість); дає можливість поєднати кількісну та якісну оцінку показників, при цьому поєднання не впливає на кінцеві результати та точність методики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Найбільш вдалою моделлю оцінки латентних процесів на машинобудівних підприємствах є модель І. Романа та Ж. Франсона.

Матриця фінансових стратегій дозволяє фінансовому менеджеру вирішити більшість з тих питань, що були поставлені вище (у зв'язку з досягненням РФГД оптимальної величини).

Квадранти 4, 8, 5 пов'язані зі створенням ліквідних засобів підприємством (деякий надлишок оборотних коштів). Квадранти 7, 6, 9 пов'язані зі споживанням ліквідних засобів підприємством (дефіцит оборотних коштів).

По горизонталі РФД пов'язаний з ростом запозичення засобів підприємством. Ми йдемо від негативного значення РФД до позитивного.

По вертикалі РФД пов'язаний з реалізацією фірмою інвестиційного проекту (масоване інвестування засобів). Тільки цим можна пояснити перехід від позитивного РФД (прекрасна мож-

Таблиця 1. Матриця фінансових стратегій Франсона-Романа

РФД РХД	РФД < 0 Торможение	РФД ≈ 0 Стабилизация	РФД > 0 Развитие
РХД > 0 Замедленный режим роста	РФХД ≈ 0 «Отец семейства» 1	РФХД > 0 «Рантье» 4	РФХД >> 0 «Материнское общество» 6
РХД ≈ 0 Оптимальный режим роста	РФХД < 0 «Эпизодический дефицит» 7	РФХД ≈ 0 «Устойчивое равновесие» 2	РФХД > 0 «Атака» 5
РХД < 0 Форсированный режим роста	РФХД << 0 «Кризис» 9	РФХД < 0 «Дилемма» 8	РФХД ≈ 0 «Неустойчивое равновесие» 3

Таблиця 2. Розташування машинобудівних підприємств у матриці Франсона-Романа

РФД РХД	РФД < 0 Торможение	РФД ≈ 0 Стабилизация	РФД > 0 Развитие
РХД > 0 Замедленный режим роста	- 2007, 2012р. ВАТ "Рефма"; - 2009р. ПАТ "МЗТГ"; - 2008, 2010 р. ПАТ "Мелком";	-	- 2008, 2009, 2011 рр. ВАТ "Рефма"; - 2007,2008,2010,2011рр. ПАТ "МЗТГ"; - 2007,2009,2011рр. ПАТ "Мелком";
РХД ≈ 0 Оптимальный режим роста	-	-	-
РХД < 0 Форсированный режим роста	-	-	-

Таблиця 3. Результати розрахунку матриці Франсона-Романе

Показники	ВАТ "Рефма"					ПАТ "МЗТГ"					ПАТ "Мелком"				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
РГД – результати господарської діяльності	6024	10001	3484	16377	3880	35215	67363	78736	56383	80917	43823	38488	37042	36427	25633
СПП – вартість виробленого продукту	12588	18265	7925	15162	9862	54258	81705	102681	67828	83867	55507	56351	51757	62482	60989
Виручка від реалізації	13513	16483	6143	17956	7899	56371	81585	104370	67636	83905	56415	56666	52030	64344	59774
Матеріальні витрати	5844	9129	5485	7999	5185	29879	44987	47300	29120	45552	31105	29261	27045	30623	28409
Оплата праці	4261	4105	1292	2733	3854	12078	12757	14904	9480	11883	10803	13704	11003	14531	16508
Відрахування на соціальні заходи	1894	1930	920	1455	1450	4974	5235	6133	3998	5435	4109	5188	4186	5534	6301
Готова продукція на початок періоду	4520	3595	3595	7135	4341	5544	3428	3548	1859	2051	4308	3400	3085	2812	950
Готова продукція на кінець періоду	3595	5377	5377	4341	6304	3431	3548	1859	2051	2013	3400	3085	2812	950	2165
ΔГП – зміна залишків готової продукції та незавершеного виробництва у звітному періоді	-925	1782	1782	-2794	1963	-2113	120	-1689	192	-38	-908	-315	-273	-1862	1215
ΔФГП	-605	-2425	-2425	5207	-874	-2187	3454	-3104	1837	14172	3032	833	278	-6186	-12743
Фінансово-експлуатаційні потреби на початок періоду	3112	2480	2480	-2150	3060	6585	4398	7852	4748	6585	4108	7140	10371	10558	10783
Фінансово-експлуатаційні потреби на кінець періоду	2507	55	55	3057	2186	4398	7852	4748	6585	20757	7140	7973	10649	4372	-1960
Запаси на початок періоду	3055	2506	2506	2539	2338	2051	3431	3548	1859	2051	6045	9996	9996	7598	7598
Дебіторська заборгованість на початок періоду	1567	377	377	792	1342	7138	3677	9203	5745	7138	1738	1745	1857	4658	4382
Кредиторська заборгованість на початок періоду	1510	403	403	5481	620	2604	2710	4899	2856	2604	3675	4601	1482	1698	1197
Запаси на кінець періоду	2531	2815	2815	2338	2335	3431	3548	1859	2051	2013	9996	7598	7689	1187	6370
Дебіторська заборгованість на кінець періоду	378	590	590	1339	615	3677	9203	5745	7138	21959	1745	1857	4658	4382	1184
Кредиторська заборгованість на кінець періоду	402	3350	3350	620	764	2710	4899	2856	2604	3215	4601	1482	1698	1197	9514
ЧГКІД – чисті грошові кошти інвестиційної діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
РФД – результат фінансової діяльності	-806	1142	1683	-3526	3738	4394	2124	-18867	1933	12238	550	-1602	4	-1696	9593
Позикові кошти на початок періоду	4163	3867	3867	8382	5076	14903	19974	27794	12173	14638	5865	6519	4917	5175	3878
Позикові кошти на кінець періоду	3861	5812	5812	5076	9115	19974	27794	12173	14638	30742	6519	4917	5175	3878	13875
ΔПК – зміни позикових коштів	-302	1945	1945	-3306	4039	5071	7820	-15621	2465	16104	654	-1602	258	-1297	9997
ФВпк – фінансові витрати за позиковими коштами	0	0	0	0	102	0	0	0	0	538	0	0	250	153	67
Податок на прибуток	0	0	0	0	0	0	0	2075	0	1328	0	0	(0)	(0)	(0)
Дивіденди	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші доходи	504	803	262	220	199	677	5696	1171	532	2000	104	0	4	246	337
Інші витрати	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-2438	44	5	13	115	137
РФД – результати фінансово – господарської діяльності	5218	11143	5167	12851	7618	39609	69487	59869	58316	93155	44373	36886	37046	34731	35226

лівість почати реалізацію інвестиційного проекту) до негативного РГД (ситуація значного інвестиційного вкладення засобів).

Розраховані результати фінансово-господарської діяльності наведені в табл. 3

Відповідно до розрахунків можна визначити, в якому квадраті матриці опиниться кожне машинобудівне підприємство.

Розташування машинобудівних підприємств у матриці Франсона-Романе наведено в табл. 2.

Всі результати розрахунків машинобудівні підприємства розташовані у двох квадратах.

Перший квадрат – повільний режим росту та гальмування, відповідно до розрахунків:

– 2007 р., 2012 р. ВАТ "Рефма";

– 2009 р. ПАТ "МЗТГ";

– 2008 р., 2010 р. ПАТ "Мелком".

Цей квадрат свідчить про:

– брак чистих активів для фінансування діяльності машинобудівних підприємств;

Таблиця 4. Факторна модель фінансової підтримки Шеремета А.Д. та Сайфуліна Р.С. 5

Показники	ВАТ "Рефма"					ПАТ "МЗТГ"					ПАТ "Мелком"				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Op - обсяг продажу продукції у відповідному звітному періоді;	13513	16483	6143	17956	7899	56371	81585	104370	67636	83905	56415	56666	52030	64344	59774
ЧППр / СК - чиста рентабельність власного капіталу з урахуванням дивідендних виплат;	-0,102	-0,032	-0,127	0,034	-0,102	-0,094	0,077	0,020	0,100	0,077	0,091	-0,050	0,031	0,056	0,100
ЧП - планована загальна сума чистого прибутку;	-1869	-586	-1915	518	-1404	-4575	3819	1115	6179	5269	2548	-1345	866	1648	3272
ЧППр - планована сума чистого прибутку, що спрямовується на виробничий розвиток;	0	0	0	518	0	0	3819	1115	6179	5269	2548	0	866	1648	3272
A - середня сума використовуваних активів у планованому періоді;	22221	22092	23477	20452	22906	68515	77317	68742	76272	98929	34784	31700	32834	33184	46482
СК - середня сума використовуваного власного капіталу в планованому періоді.	18360	18225	15095	15376	13791	48541	49523	56569	61634	68187	28127	26782	27648	29296	32593
ЧП / Оп	-0,138	-0,036	-0,312	0,029	-0,178	-0,081	0,047	0,011	0,091	0,063	0,045	-0,024	0,017	0,026	0,055
ЧППр / ПП	0	0	0	1	0	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1
Op / A	0,608	0,746	0,262	0,878	0,345	0,823	1,055	1,518	0,887	0,848	1,622	1,788	1,585	1,939	1,286
A / СК	1,210	1,212	1,555	1,330	1,661	1,411	1,561	1,215	1,237	1,451	1,237	1,184	1,188	1,133	1,426

Таблиця 5. Розрахунок моделі Дюпона (модель рентабельності власного капіталу)

Показники	ВАТ "Рефма"					ПАТ "МЗТГ"					ПАТ "Мелком"				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Чистий дохід	11579,00	14107	5243	16617	6692	52389	78630	98175	65125	78682	52670	52338	46911	59221	54034
Чистий прибуток	-1869,00	-586	-1915	518	-1404	-4575	3819	1115	6179	5269	2548	-1345	866	1648	3272
Середньорічна вартість активів	12522,5	12004	11255	10399	10055,5	74886,05	49813,75	50625	48746	48141,5	13081,5	19537	19578	23627,5	37425
Середньорічні сукупні зобов'язання	4012	3864	5993	5767,5	6971,5	20943	23884	19983,5	13405,5	22690	6192	5718	5046	4526,5	8876,5
Середньорічна вартість чистих активів	8510,5	8140	5262	4631,5	3084	53943,05	25929,75	30641,5	35340,5	25451,5	6889,5	13819	14532	19101	28548,5
Середньорічна вартість власного капіталу	19385,5	18292,5	16660	15235,5	14583,5	47867	49032	53046	59101,5	64910,5	26853	27454,5	27215	28472	30944,5
ROS	-0,161	-0,042	-0,365	0,031	-0,210	-0,087	0,049	0,011	0,095	0,067	0,048	-0,026	0,018	0,028	0,061
NAT	1,361	1,733	0,996	3,588	2,170	0,971	3,032	3,204	1,843	3,091	7,645	3,787	3,228	3,100	1,893
EM	0,439	0,445	0,316	0,304	0,211	1,127	0,529	0,578	0,598	0,392	0,257	0,503	0,534	0,671	0,923
ROE	-0,096	-0,032	-0,115	0,034	-0,096	-0,096	0,078	0,021	0,105	0,081	0,095	-0,049	0,032	0,058	0,106

Розраховано на основі [1, 4].

— скорочення обсягів інвестування;
 — нарощування обсягів позикових коштів;
 — зростання дебіторської заборгованості.
 Шостий квадрат — повільний режим росту — розвиток, відповідно до розрахунків:
 — 2008 р., 2009 р., 2011 рр. ВАТ "Рефма";
 — 2007 р., 2008 р., 2010 р., 2011р. ПАТ "МЗТГ";
 — 2007р., 2009р., 2011 р. ПАТ "Мелком".
 Цей квадрат свідчить про:
 — дефіцит оборотних коштів;
 — зростання позикових коштів у зв'язку з браком власних;
 — маса прибутку спрямовується на розвиток виробництва, дивіденди практично не виплачуються.
 Основні негативні сторони матричної моделі Франсона-Романе наступні:
 — розмиті результати та пропозиції матриці. За результатами розрахунку неможливо дати точну адекватну оцінку існуючим кризовим та латентним процесам на машинобудівному підприємстві;
 — чотири квадрати результатів матриці, які мають відповідні стратегії розвитку, є недостатніми для формування управлінських рішень та оцінки відповідного кризового стану;
 — матриця враховує тільки фінансові показники та результати фінансових звітів, не ціпає трудового потенціалу, сфери збуту, виробництва, сучасних інновацій.
 Наступна модель, яка може бути використана для оцінки латентності кризових явищ, факторна модель фінансової підтримки Шеремета А.Д. та Сайфуліна Р.С.
 Розрахована модель наведена в табл. 4

Таблиця 6. Розрахунок впливу факторів на рентабельність капіталу

Підстановки	ROS	NAT	EM	ROE	вплив факторів
ВАТ "Рефма"					
2010	0,031	3,588	0,304	0,034	
Підстановка 1	-0,210	3,588	0,304	-0,229	-0,263
Підстановка 2	-0,210	2,170	0,304	-0,138	0,090
2011	-0,210	2,170	0,211	-0,096	0,042
ПАТ "МЗТГ"					
2010	0,095	1,843	0,598	0,105	
Підстановка 1	0,067	1,843	0,598	0,074	-0,031
Підстановка 2	0,067	3,091	0,598	0,124	0,050
2011	0,067	3,091	0,392	0,081	-0,043
ПАТ "Мелком"					
2010	0,028	3,100	0,671	0,058	
Підстановка 1	0,028	3,100	0,671	0,058	0,000
Підстановка 2	0,028	1,893	0,671	0,035	-0,023
2011	0,061	1,893	0,923	0,106	0,070

У даному випадку модель Шеремета А.Д. та Сайфуліна Р.С. фактично являє собою залежність між чистою рентабельністю власного капіталу та показників: рентабельності продаж, рентабельності активів та відношення активів до власного капіталу.

Недоліками даної моделі є:

— автори вважають, що господарський стан машинобудівних підприємств можна оцінити за допомогою одного індикатора — рентабельності власного капіталу;
 — показники, які використовуються в моделі, мають характер фінансової сфери та не враховують більшість соціально-економічних процесів, які відбуваються на машинобудівних підприємствах;
 — факторна модель виявляє ступінь впливу існуючих показників на результативний. Більшість латентних процесів модель практично не виявляє.

Для оцінки фази розбалансованості можна використовувати також наступні моделі:

— модель фірми Дюпон;
 — модель рівноваги Тимчишин І.Є.
 — модель рівноваги Терлецькі Ю.О., Ластавчук С.О., Лей Т.К.

У більшості науково-періодичних видань для оцінки фази розбалансованості пропонують застосовувати модель Дюпона.

Історія використання моделі розпочинається у 1919 р. і пов'язана з іменем Ф.Б. Брауна — фінансового аналітика, а пізніше фінансового директора і вищого директора компанії "Дюпон". До цього часу широкого практичного застосування набули показники рентабельності продажів і оборотності активів. Але вони використовувались ізольовано і не враховували фактори виробництва і структуру капіталу підприємства. Запропонована Брауном модель вперше пов'язувала кілька показників, що наводились у вигляді трикутної структури.

У подальшому ця модель була модифікована таким чином, що в якості результуючого показника став використовуватись коефіцієнт рентабельності власного капіталу, а факторами, вплив яких аналізувався, виступали параметри, що характеризують стан операційної та фінансової діяльності підприємства. Тобто елімінація починалась зі стандартної формули рентабельності власного капіталу:

$$ROE = \frac{NP}{E}$$

де ROE — коефіцієнт рентабельності власного капіталу;

NP — чистий прибуток;

E — середньорічна вартість власного капіталу.

Таблиця 7. Модель рівноваги Терлецькі Ю.О., Ластавчук С.О., Лей Т.К. 2

Показники	ВАТ "Рефма"					ПАТ "МЗТГ"					ПАТ "Мелком"				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
ЧПвир – сума чистого прибутку, що спрямовується на виробничий розвиток	-1729	-752	-2051	497	-1500	-1582	7337	4663	9415	7566	3337	-1340	1414	2219	4116
АВ – сума акціонерних відрахувань	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dAK – приріст акціонерного капіталу (при додатковій емісії акцій)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ВФРін – приріст власних фінансових ресурсів за рахунок інших джерел (зниження розміру чистого оборотного капіталу тощо)	-	-135	-1369	2151	-2813	-	-3227	-1296	8805	3805	-	-1269	1010	-7198	-7003
dПА – запланована сума приросту позаоборотних активів (основних фондів, довгострокових фінансових вкладень, нематеріальних активів)	-	0	-1498	-214	-473	-	2109	-486	-3272	2063	-	188	-294	8687	10221
dЧРК – приріст суми чистого оборотного капіталу (обсяг запланованих інвестицій в оборотні активи)	-	-129	2883	-2815	2901	-	6692	-8077	10785	20594	-	-3272	1426	-8337	3079
ЧПвир + АВ + dAK + ВФРін	-	-887	-3420	2648	-4313	-	4110	3367	18220	11371	-	-2609	2424	-4979	-2887
dПА + dЧРК	-	-129	1385	-3029	2428	-	8800	-8563	7513	22657	-	-3084	1132	350	13300

Чисельник та знаменник виразу перемножували із середньорічною вартістю активів підприємства.

$$ROE = \frac{NP \times \bar{A}}{E \times A}$$

де А — середньорічна вартість активів.

Після цього було виділено два фактори, які впливають на рентабельність власного капіталу:

$$ROE = \frac{NP}{A} \times \frac{\bar{A}}{E}$$

У першому з цих факторів — коефіцієнті рентабельності активів — перемножували чисельник та знаменник на виручку від реалізації:

$$ROE = \frac{NP}{A} \times \frac{SAL}{SAL} \times \frac{\bar{A}}{E} = \frac{NP}{SAL} \times \frac{SAL}{A} \times \frac{\bar{A}}{E}$$

SAL — виручка від реалізації.

Вираз становив мультиплікативну факторну модель рентабельності власного капіталу, що може бути записана наступним чином:

$$ROE = ROS \times TAT \times EM$$

де ROS — коефіцієнт рентабельності продажів, розраховується за наступною формулою:

$$ROS = \frac{NP}{SAL}$$

TAT — коефіцієнт оборотності активів, розраховується за формулою:

$$TAT = \frac{SAL}{A}$$

EM — мультиплікатор власного капіталу;

$$EM = \frac{\bar{A}}{E}$$

У розрахунках моделі Дюпона доцільно використовувати вартість чистих активів.

Відповідно оборотність буде розраховуватись:

$$NAT = \frac{SAL}{NA}$$

Якщо використовувати чисті активи, то мультиплікатор власного капіталу буде дорівнювати:

$$EM = \frac{NA}{E}$$

Виходячи з цього, модель рентабельності власного капіталу буде дорівнювати:

$$ROE = ROS \times NAT \times EM$$

Практична адаптація моделі Дюпона наведена в табл. 5.

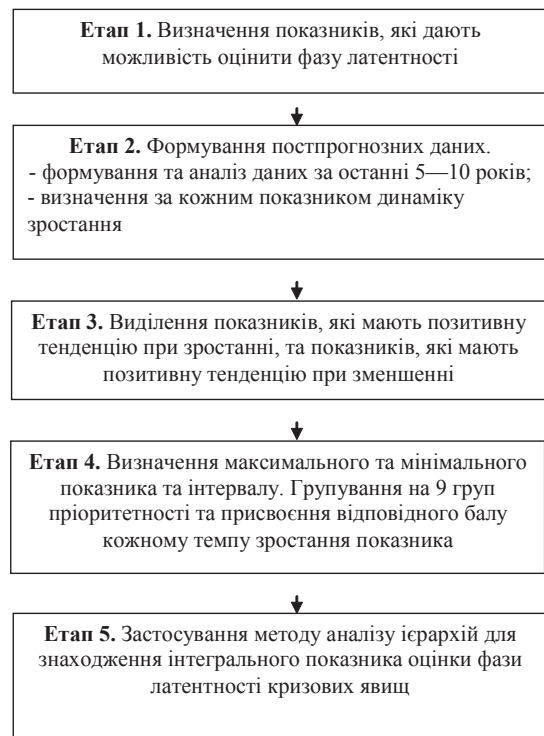

Рис. 1. Методики оцінки латентності процесів

Таблиця 13. Результати розрахунків: коефіцієнти порівняння підприємств, питома вага критеріїв машинобудівних підприємств, інтегральний показник оцінки процесів латентності

Коефіцієнти порівняння підприємств						
Підприємства	Кз1	Кз2	Кз3	Кз4	Кз5	Кз6
ВАТ "Рефма"	0,29	0,33	0,08	0,47	0,6	0,33
ПАТ "МЗТГ"	0,43	0,33	0,23	0,05	0,33	0,33
ПАТ "Мелком"	0,29	0,33	0,69	0,47	0,05	0,33
Питома вага критеріїв машинобудівних підприємств						
Підприємства						
ВАТ "Рефма"	0,171	0,257	0,029	0,257	0,257	0,029
ПАТ "МЗТГ"	0,321	0,321	0,107	0,036	0,179	0,036
ПАТ "Мелком"	0,171	0,257	0,257	0,257	0,029	0,029
Розрахунок інтегрального показника						
ВАТ "Рефма"	0,050	0,085	0,002	0,121	0,154	0,009
ПАТ "МЗТГ"	0,138	0,106	0,025	0,002	0,059	0,012
ПАТ "Мелком"	0,050	0,085	0,177	0,121	0,001	0,009
ВАТ "Рефма"	0,421					
ПАТ "МЗТГ"	0,341					
ПАТ "Мелком"	0,444					

Розрахунок впливу факторів на рентабельність власного капіталу наведено в табл. 6.

Відповідно на основі факторної моделі Дюпона можна простежити зміну фінансового потенціалу виробничо-господарської діяльності підприємств.

Розглянемо для прикладу машинобудівне підприємство ВАТ "Рефма".

Показник ROE зменшився 0,13 пункти:

— зменшення показника ROS на 0,241, призвело до зменшення ROE на 0,263 пункти;

— зменшення показника NAT на 1,418 призвело до позитивного збільшення ROE на 0,09 пункти;

— зменшення показника EM збільшило ROE на 0,042 пункти.

Розглянемо модель рівноваги Терлецькі Ю.О., Ластавчук С.О., Лей Т.К.

Методика невдала, бо має ряд недоліків:

— для оцінки розбалансованості використовується мізерна кількість показників;

— якщо застосовувати модель на практиці для вітчизняних машинобудівних підприємств, то практично всі вони знаходяться в розбалансованому стані.

Усі науковці наголошують на тому, що кризовий стан вимагає прийняття негайних якісно нових рішень. Вони згодні, що підприємству потрібний механізм прогнозування та швидкого реагування на подію "настання кризи". На жаль, в роботах перелічених науковців не представлений необхідний організаційний та математичний апарат, що дозволяє описувати процеси, що відбуваються в економіці та на підприємстві, за допомогою яких можна прогнозувати майбутні кризи. На основі всього вищезазначеного автором була поставлена мета — побудувати алгоритм визначення істинності і сумарної сили сигналів про наявність латентної кризи, що дозволить виявити її на ранній стадії.

На наш погляд, для виявлення латентних процесів необхідна методика, яка, на відмінну від інших різних методик (оцінки кризи, стратегії розвитку в кризових умовах), повинна:

— враховувати динаміку розвитку показників (темпи зростання, приросту);

— враховувати тенденції розвитку машинобудівних підприємств галузі (країни, регіону, міста);

— показники в методиці повинні бути взаємопов'язані та взаємозалежні, а також мати відповідних пріоритет (вагомість);

— методика повинна дати можливість поєднати кількісну та якісну оцінку показників, при цьому поєднання не повинне вплинути на кінцеві результати та точність методики.

Етапи розробленої методики оцінки латентності процесів наведені на рис. 1.

Результати розрахунків: коефіцієнти порівняння підприємств, питома вага критеріїв машинобудівних підприємств, інтегральний показник оцінки процесів латентності наведені в табл. 8.

Для визначення максимального та мінімального показника було використано наступні правила:

— розрахувавши інтегральний показник латентності, при якому одне підприємство має абсолютну перевагу в порівнянні з іншими, то отримаємо коефіцієнт — 0,82;

— розрахувавши інтегральний показник латентності, при якому одне підприємство практично не має розвитку, а інші на піку розвитку, отримаємо значення — 0,05

— розрахувавши інтегральний показник латентності, при якому всі підприємства не мають розвитку, отримаємо значення — 0,33.

Таким чином, розбивши відповідно до максимального та мінімального показника інтегрального значення латентності на групи, отримаємо наступне:

— 0,05 — 0,243 — кризові процеси та явища, які розвиваються;

— 0,243—0,436 — розбалансованість та повільний розвиток;

— 0,436—0,629 — спад та латентні процеси;

— 0,629—0,82 — фаза розвитку підприємства.

Виходячи з наших розрахунків, отримали такі результати:

— машинобудівне підприємство ВАТ "Рефма" та ПАТ "МЗТГ" знаходяться у групі розбалансованості та повільного розвитку;

— машинобудівне підприємство ПАТ "Мелком" має скриті (латентні) процеси, які заважають розвитку та нормальному функціонуванню.

ВИСНОВКИ

У статті запропонована методика виявлення латентних процесів на машинобудівних підприємствах.

Основні позитивні сторони методики: врахування показників внутрішнього та зовнішнього середовища, використання методу ієрархії для розрахунку.

Методика дає можливість визначити наступні групи латентності: група кризових процесів та явищ, які розвиваються; група розбалансованості та повільного розвитку; група спаду та латентних процесів, група розвитку.

Література:

1. Маринич І.А. Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства / І.А. Маринич / Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. — Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. — Вип. 20.15. — С. 105—108.

2. Терлецькі Ю.О., Ластавчук С.О., Лей Т.К. Формування економічної стратегії підприємства на основі оцінки економічної спроможності [Електронний ресурс]. — Доступний з: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2009_1/NV-2009-V1_18.pdf

3. Тимчишин І.Є. Модель управління ефективністю господарської діяльності підприємства [Електронний ресурс]. — Доступний з: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vldi/2008_3/pdf/Tymchyshyn.pdf

4. Фомин П.А. Особенности оценки производственного финансового потенциала промышленных предприятий / П.А. Фомин, М.К. Старовойтов [Електронний ресурс]. — Доступний з: http://www.cis2000.ru/publish/articles/book_9/.

5. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. — М., 1996. — 176 с.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2012 р.